

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XIV

2016/1–2

Role muzea na přelomu 19. a 20. století na maloměstě

Příklad Valašského Meziříčí (1884–1914)

*/ The Role of a Museum at the Turn of the 20th Century
An Example of Valašské Meziříčí (1884–1914)*

Jan Matyáš

Abstract:

In the second half of the 19th century, the town of Valašské Meziříčí began fast development. This process was apparent particularly in cultural and social spheres. Many clubs and societies as well as schools were established, and, amongst others, also a museum. A lawyer, JUDr. Alois Mikyška, who moved to the region of Wallachia from Prague in 1863, often initiated establishment of these ventures. It was also he, who instigated establishment of the local Museum Society (18th January 1884). This society, headed by Mikyška, then organised the museum and its collections. Attention is therefore focused on the running of the institution, key leading figures and their conception of the museum activities. Out of this issues an effort to clarify the role of a museum in a small town, which Valašské Meziříčí undoubtedly was, at the turn of the 20th century. From the available documents it is possible to trace the political dimension of establishing the museum with regard to the personality of JuDr. Mikyška. The Museum and the Museum Society, however, represented mainly an educational and public enlightenment institution, into which researchers from the whole region, who fulfilled an accumulation and monumental roles, concentrated. From this point of view, it is necessary to emphasise the personality of Eduard Domlivil. Through its projects and activities, the Museum created and reinforced the identity of local region and its inhabitants. This was also projected into the name of the museum – Museum of Wallachia in Valašské Meziříčí. Conclusions of this article may, in the future, serve as a certain comparison to establish whether the same characteristics could be also ascribed to other museums established at that time.

Keywords:

Wallachia, Museum Society, Alois Mikyška, Eduard Domlivil, identity, exhibitions

Valašský region svou povahou, přírodními poměry i podmínkami pro život vždy zůstával za zbytkem Moravy. Hornatý terén s těžko kultivovatelnou a málo úrodnou půdou obyvatelstvu nabízel omezené možnosti obživy. Pouze malé procento obyvatel se živilo řemeslnou výrobou, jelikož v této oblasti převládalo zemědělství, především pak pastevectví a salašnictví. Tradici mělo rovněž zpracování dřeva, které bylo základní surovinou díky hojnosti zdejších lesních porostů.

Chudé a zaostalé Valašsko se začalo hospodářky a kulturně rozvíjet v padesátých a zejména šedesátých letech 19. století. Tuto situaci zapříčinil velký zájem o zdejší lesní porosty, které byly ideální pro nábytkářský průmysl. Zmiňme například nábytkářské továrny Michaela Thoneta (1796–1871) v Bystřici pod Hostýnem (1861), na Vsetíně (1872) či obdobné podniky bratrů Jakuba a Josefa Khonových. Dřevo využívala rovněž společnost Société civile de Wsetin á Bruxelles, věnující se jeho plavení, nebo sklářská firma S. Reich a spol. ve Velkých Karlovicích (1842), případně v Krásně nad Bečvou (1855).

Kulturní vzestup je naopak kladen do období po vydání tzv. Říjnového diplomu (1860), který podstatně přispěl k uvolnění politického a kulturního života. Spolková činnost se povětšinou soustředila do Valašského Meziříčí, odedávna považovaného za centrum regionu. Prvním vůbec byl německý zábavní a čtenářský spolek Casino (1853). České spolky pak začínají vznikat až po zmiňovaném roce 1860. Mezi prvními se ustanovil čtenářský spolek Beseda (1861). Dalším kulturním aktivitám výrazně napomohl příchod právníka JUDr. Aloise Mikyšky (1831–1903) v roce 1863 z Prahy. Kro-

mě toho, že si ve městě ve stejném roce založil jednu z prvních českých advokátních kancelářů na východní Moravě, stál u zrodu mnoha zdejších spolků. Spolu s koncipienty své kanceláře, JUC. Josefem Sobotkou a Františkem Barvičem (1838–1922), se podílel na založení Sokola 28. března 1864, přičemž jeho stanovy byly vypracovány již 24. dubna (KMENT 2008, s. 13). Po následném schválení c. k. místodržitelstvím v Brně mohla valašskomeziříčská jednota užívat název Sokol o čtvrt roku dříve, než jednota pražská, čímž se stala nejstarší jednotou vůbec: např. Kment (2008). Mikyškovy aktivity lze sledovat i u Sboru dobrovolných hasičů, pěvecké Měšťanské besedy, Cyklistického klubu atd. (KMENT 2008, s. 30, 35, 47).

Mikyška však neovlivňoval život zdejšího regionu pouze prostřednictvím advokátní kanceláře a Občanské záložny (založena roku 1864), v níž byl od roku 1869 ředitelem a předsedou představenstva (BALETKA 2003, s. 22). Své politické představy uplatňoval zprvu v obecním zastupitelstvu (od 1865), poté jako člen moravského zemského sněmu (1874–1885),¹ poslanec říšské rady ve Vídni (1879–1891) a nakonec jako starosta Valašského Meziříčí (1889–1903) (BALETKA 2003, s. 6). Ve své politické činnosti reflektoval dva výrazné sociální aspekty, a to zachování a posílení hospodářské role středního stavu a boj proti chudobě (BALETKA 2003, s. 6). Střední třída (sedláci, řemeslníci, obchodníci a inteligence) měla být v jeho očích stabilizátorem společnosti, de facto jakýmsi můstkem mezi bohatými a chudými. V otázce chudoby se podle něj měly řešit její příčiny a ne důsledky. Na vídeňské říšské radě požadoval po vládě, aby se seznámila se situací na moravském venkově a zasáhla na jeho podporu, která měla spočívat v zavedení úlev na daních, regulaci vodních toků, zlepšení zdravotních podmínek a lepšího vzdělání.

Své vize začal uplatňovat právě ve Valašském Meziříčí. Pomocí svého vlivu v zastupitelstvu bránil pronikání velkokapitálu do města, který se místo toho soustředil v blízkém Krásně. Touto politikou do jisté míry zapříčinil pomalejší hospodářský vývoj města. Hospodářství v kraji však podporoval prostřednictvím regulace vodních toků a zavedením železničního spojení. Mikyška usiloval o vybudování sítě středních škol a živnostenských škol pokračovacích pro řemeslníky a obchodníky (BALETKA 2003, s. 7), čímž chtěl posílit střední vrstvu obyvatelstva. Apeloval proto na vládu ve Vídni, aby v této otázce byla více aktivní a poukazoval přitom na situaci ve Francii a Anglii. Mikyškovým osobním přičiněním bylo ve městě založeno v roce 1871 jedno z nejstarších českých gymnázií na Moravě. K němu se brzy přidala odborná škola pro zpracování dřeva (1874), pokračovací škola pro živnostníky a košíkářská škola (1881) (MATYÁŠ 2014, s. 21). Na počátku 20. století přibyl ve městě učitelský ústav (1903), reformní dívčí gymnázium (1907, první svého druhu v Rakousku), Jubilejní zemská gobelínová a kobercová škola (1908)² a Zemský ústav pro výchovu dětí hluchoněmých (1911). Mikyškova vize Valašského Meziříčí jako města vzdělanců a škol přežila i jeho tragický skon (1903), zapříčiněný bankrotem Občanské záložny.

Velikost kulturního a společenského života se ve městě rozvinula do takové míry, že se mu začalo přezdívát „Valašské Atény“. Je třeba připomenout, že hlavními nositeli kulturního života byli drobní řemeslníci a obchodníci, sdružení v místních spolcích, spolu s nepočetnou českou inteligencí.³ Tato vrstva lidí vytvořila určité intelektuální podhoubí pro myšlenku vzniku muzea, přičemž později se stala její oporou. Nyní už stačil pouze první impuls a silná osobnost, která by realizaci podpořila a dovedla ke zdárnému konci. Nebylo proto překvapením, když se o tuto myšlenku začal vážně

zajímat JUDr. Alois Mikyška, který byl svými současníky považován za hlavního mecenáše zdejšího kulturního a společenského života.

O zřízení muzea se uvažovalo již v roce 1872 v souvislosti se založením knihovny při Občanské záložně (BALETKA 1984, s. 8). Tehdy se pravděpodobně předpokládalo spojení knihovny se sbírkami místního gymnázia (budovány na zcela jiném základě a s odlišným posláním), k čemuž nakonec nedošlo. Inspiraci k naplnění ideje muzea ve Valašském Meziříčí Mikyškovi poskytl až vznik musejního spolku v Olomouci (1883). S jedním ze zakladatelů, knězem a etnografem Ignácem Wurmem (1825–1911), se osobně znal, jelikož oba byli zvolenými zástupci na moravském zemském sněmu. Stejně tak se stýkal s „otcem národa“ Františkem Palackým (1798–1876) (BALETKA 1984, s. 8), který měl přímou zkušenost s fungováním muzea a zároveň formuloval koncepci musejního programu ve čtyřicátých letech 19. století, tedy v době, kdy působil v pražském Vlasteneckém muzeu českém. Stoupence vzniku musejního spolku nakonec Mikyška našel v řadách profesorského sboru zdejšího gymnázia a odborné školy. Již v říjnu 1883 vyslovil apel na zřízení „*po příkladě jiných krajinských museí také na Valašsku, kraji to velezajímavém, společnost, která by pečovala o zachování domácích památek starožitných a historických.*“ (REDAKCE 1884b, s. 47) Jeho slova brzy našla širokou odezvu, jelikož už v listopadu se sešla poradní schůze, která se zabývala stanovami nového spolku. Stanovy, odeslané 30. listopadu (BALETKA 1984, s. 9), pak c. k. moravské místodržitelství schválilo 12. prosince 1883, čímž umožnilo konání ustavující valné hromady 18. ledna 1884 (REDAKCE 1884b, s. 47). Tímto datem oficiálně začala svou činnost Musejní společnost ve Valašském Meziříčí.

Podle stanov bylo hlavním účelem společnosti „*pátratí po všelikých znamenístostech země moravské, jmenovitě po starožitnostech a jiných památkách historických všeho druhu na Moravském Valašsku, sbíratí je a uschovávatí ve zvláštním museí, dále pak pomocí schůzí ve Val. Meziříčí a mimo Val. Meziříčí konaných, pomocí rozprav a hovorů poučných, jakož i vydáváním spolkových vědeckých zpráv a též větších děl vědeckých působiti za tím cílem, aby obecenstvo dbalo památek vlasteneckých, je sbíralo a chránilo před zkázou.*“ (REDAKCE 1884a, s. 45) Prostředkem naplnění vytčeného programu měly být schůze členů společnosti, korespondence s jinými vědeckými spolky za účelem výměny výzkumných poznatků a literatury, vědecké výklady a hovory a publikace zpráv (REDAKCE 1884a, s. 45). Samotné veřejné muzeum mělo tvořit antikvarium, archiv, knihovna a také průmyslová a přírodovědná sbírka. Zakládajícím členem společnosti se mohl stát jakýkoliv rakouský občan po složení jednorázové částky 25 zl., řádní členové přispívali ročně po 1 zl. (REDAKCE 1884a, s. 45).

Vznik musejní společnosti byl velkou událostí z pohledu moravského musejního kontextu. Jednalo se teprve o druhou českou instituci tohoto typu na Moravě. Význam vnímala i moravská politická reprezentace, kterou můžeme sledovat mezi zakládajícími členy. Na prvním místě je nutné jmenovat c. k. moravského místodržitele v Brně dr. Bedřicha hraběte Schönborna (1841–1907), dále členy moravské staročeské strany dr. Aloise barona Pražáka (1820–1901), Františka Aloise rytíře Šroma (1825–1899) a P. Ignáce Wurma (REDAKCE 1884b, s. 48). Jejich napojení na valašskomeziříčský spolek s největší pravděpodobností zprostředkoval Alois Mikyška, taktéž staročech. Z toho vyplývá otázka, zdali ve zřízení muzea nesledoval posílení své politické moci. Podíl na vzniku muzea mu v očích veřejnosti zřejmě přispěl k vytvoření obrazu mece-

náše valašského kulturního života. Mezi řádnými členy pak můžeme sledovat množství osob spojených mimo jiné se zdejšími školami a duchovní správou. Podle stanov mohl být do spolku přijat jakýkoliv rakouský občan po zaplacení příslušné částky, ale i přesto jeho valnou většinu tvořili Češi. Našli se mezi nimi také Němci, z nichž nejvýraznější byl nejspíše ředitel odborné školy pro zpracování dřeva, sochař a nábytkový designér Franz Rosmaěl (1846–1916).⁴ Jeho odborná činnost se ve vztahu k muzeu nijak zvlášť nerozvinula, byť byl od roku 1882 dopisujícím členem a od roku 1890 konzervátorem II. sekce c. k. Centrální komise pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek, a zůstala pouze v rovině darů sbírkových předmětů. Své zastoupení měly v muzejní společnosti rovněž ženy (většinou manželky členů), i když v této počáteční době nevytvořily „dámský odbor“ jako v Olomouci.

Obsazení pozic v muzejní společnosti bylo následovné: předseda Alois Kaplan (1832–1914; ředitel gymnázia), místopředseda Josef Baše (1850–1899; koncipient obecního úřadu), jednatel prof. Jan Kroutil, pokladník prof. František Čapek, knihovník prof. Konrád Hraštilík (1849–1930), redaktor spolkových zpráv (*Sborníku Musejní společnosti*) prof. Jan V. Novák, správce přírodovědných sbírek prof. Jan Tereba (1846–1890) – všichni členové učitelského sboru zdejšího gymnázia (REDAKCE 1884b, s. 48). Hlavní slovo tedy dostali lidé z řad zdejší inteligence. Významnou roli ovšem sehrál kněz Eduard Domlivil (1846–1921). Nejen, že se osobně znal s olomouckým knězem Ignácem Wurmem, ale svou vlasteneckou povahou, obětavostí a pracovitostí patřil k nejschopnějším pracovníkům společnosti, byť jeho postavení při zakládání muzea není nikde zmiňováno. Nicméně to byl zřejmě právě on, který se velkou měrou podílel na organizačnické práci (JERÁBEK 1984a, s. 30–31).

Nezbytný muzejní prostor vznikl v roce 1884 vyčleněním jedné místnosti v Občanské záložně. Téhož roku (od května) bylo rovněž zahájeno vydávání *Sborníku Musejní společnosti*. Asi nepřekvapí, že článek na „titulní straně“ nesl název *Několik slov o starožitnostech* prof. Jana V. Nováka, v němž apeluje na sbírání především památek listinné povahy a lidové kultury, kterými podle něj oplývá horský kraj jinak chudý na archeologické nálezy. Zároveň připomíná poznání krajové přírody s důrazem na květenu a její lidové pojmenování. Z článku na jednu stranu vyplývá ohromné vlastenectví s důrazem na ochranu jazyka a jeho takřka muzealizaci,⁵ na druhou stranu ukazuje pojetí starožitností, které by bylo možno zařadit do Palackého koncepce *domácí archeologie*, věnující se – zjednodušeně řečeno – hmotné kultuře (ŠOPÁK 2012, s. 70). Vydáním prvního čísla se muzejní práce na dlouhou dobu odmlčela. Období stagnace bylo pravděpodobně zapříčiněno neshodami mezi Mikyškou a Aloisem Kaplanem. Kaplanův syn Domlivilovi píše (24. listopadu 1889): „Já alespoň jsem přesvědčen, že již založení jeho (musejního spolku – pozn. autora) nestalo se z lásky k vědě a užší naší vlasti, nýbrž k rozmnožení renomé jisté osobnosti, a když se poznalo, že tichá práce jen po usilovném namáhání vede k onomu cíli, bylo museum od svého „otce“ zrovna tak opuštěno, jako mnohá jiná myšlenka.“ (BALETKA 1984, s. 10) Ostatně to byl Mikyškův nešvar, energicky se nadchnout pro originální spolkovou myšlenku, založit spolek a následně jej opustit, což většinou vedlo ke stagnaci takového spolku. Obdobnou situaci zažilo ve Valašském Meziříčí několik spolků. Nad situací muzea si Domlivil pouze posteskl, že „neshoda mezi předními občany v městě nedala pěknému podniku vzrůst.“ (BALETKA 1984, s. 10) Krize muzea došla tak daleko, že přestaly být vybírány členské příspěvky, které nahradily

dotace Občanské záložny, obdobně na tom byly i sbírky, rozšiřované pouze nahodilými dary (BALETKA 1984, s. 10).

Výrazné oživení činnosti společnosti i muzea přišlo až počátkem devadesátých let 19. století. V době zjitřeného národního života po úspěchu *Zemské jubilejní výstavy v Praze* (1891). Na ní prezentovaná „Česká chalupa“⁶ zaznamenala výrazný pozitivní ohlas, který se rozvinul do celonárodního hnutí, jehož charakteristickým znakem se stala záchrana zánikem ohrožených výtvorů lidové kultury a jejich studium. Devadesátá léta se tak řadí k počátkům systematického zájmu o národopis jako obor oproti předchozím létům národopisného sběratelství (BENEŠ 1965, s. 80). V pozadí těchto proměn stála zvyšující se role české buržoazie a její emancipační snahy. Ve vědě probíhal odklon od „vlastenčení“ k pozitivismu a kritickému realismu s jejich objektivními metodami poznání, jež kladly důraz na současnou společnost a její po-

XVII. výkaz darů museu ve Val. Meziříčí.
Do sbírky munismatické a medailí darovali: $\frac{1}{4}$ zlatník p. Fr. Tyrálík, obuvník z Jarcové, 1 stříbr. a 3 měď penízky ruské p. K. Pospíšil, papír pětizlatý Košutovský p. A. Kraus z Pešti, 6 měď. penízků Rud. Staveník, žák ob. školy, pamětní medaili 25letého trvání hasič. sboru ve Val. Meziříčí p. K. Pust. Sbíreče listin a knih starých: 1 listinu pan Jan Lux a staré evangelium s obrázky p. F. Vackář. Do sbírky průmyslové: staroměstský klobouk slaměný pí. Michoňková, kožený opásek pí. Arnoštová, dýmku vykládanou a perlet. sponu na valaš. košili dp. P. Domlivil, řeznickou cechovní ferulu p. Plesník, řezník. Do knihovny: Měšť. Beseda: Osvěty 1895 a 1896, Květy 1895 a 1896, Světózor 1895 a 1896, Zlatou Prahu 1895 a 1896. Kytici ze slovan. luhů, Naší dobu r. II. a III; p. Ant. Sedláček Počátkové rostlinopisy od Presla; p. Ant. Hulka, notář a zem. poslanec různé zprávy zem. mor. výboru. — Správa musea vzdává všem dárcům vřelý dík. — Návštěva musea: Dne 1. srpna v neděli navštívilo museum ve Val. Meziříčí 280 osob.

Výkaz darů muzeu (1897); Zdroj Radhošť 4, příloha k č. 33. |

třeby. K formování vědeckého přístupu a změně pohledu na památky lidové kultury významně napomohla *Národopisná výstava československá v Praze*, konaná v roce 1895. O uskutečnění výstavy se začalo mluvit již na pražské jubilejní výstavě. Úvodní schůzka předních osobností k národopisné výstavě byla uspořádána 28. června 1891 a jednání předsedal, nám již známý, Ignác Wurm. V srpnu byl ustaven moravský odbor, v němž měl výsostné postavení olomoucký muzejní spolek, který se angažoval v prvních národopisných výstavních. Právě regionální výstavy, vytvářené krajin-skými odbory, byly základem úspěchu národopisné výstavy. Zároveň měly obrovský vliv na vznik a formování národopisných sbírek v regionálních muzeích, a to jak sta-rých, tak nově zakládaných.

Valašskomeziříčská muzejní společnost se do příprav národopisné výstavy zapojila již v roce 1891. Tehdy v jejím čele stál Mikyška a místopředsedou byl Eduard Domlivil, na jehož bedrech ve skutečnosti leželo fungování muzea i společnosti. Program národopisné výstavy byl uveřejněn v listopadu 1891, přičemž vzápětí dostává Domlivil dopisy s výzvami k přípravám od Ignáce Wurma a rožnovského rodáka, učitele a vlastivědného pracovníka Františka Bayera (1853–1925) (DOMLUVIL 1898a, s. 95; ŠTIKA 1984, s. 41; BALETKA 1984, s. 10). Metodickou záštitu nad Domlivilovými aktivitami určitým způsobem převzal olomoucký muzejní spolek. Informace a náměty, které si mezi sebou vyměňovali, obnášely většinou organizační záležitosti, například sestavení návodu pro sbírání předmětů (ŠTIKA 1984, s. 41). Podnětné příspěvky do diskuze přinášel František Bayer, jenž navrhl sepsat provolání k Valachům podle Wurmovu vzoru prohlášení k Hanákům a ustanovit zdejší muzejní společnost jakožto ústředí sběratelské a přípravné činnosti na Valašsku s pobočnými odbory v ostatních městech (ŠTIKA 1984, s. 41). První porada se pak ve Valašském Meziříčí sešla 20. ledna 1892, další 20. března se dohodla na konání celovalašského sjezdu 18. dubna (DOMLUVIL 1898a, s. 95). Na něm byla ustanovena muzejní společnost za ústřední odbor, nastí-něn postup sběratelských prací a zároveň přednesena myšlenka vybudování valašské chalupy s veškerým hospodářským zázemím, doplněným o vybrané zástupce valašského lidu, kteří by prováděli ukázky skutečných prací (ŠTIKA 1984, s. 41).

Domlivilovu aktivitu v počáteční fázi příprav nakonec překonal vsetínský odbor výstavy, což mohlo být způsobeno tím, že Domlivil na takto organizačně náročnou akci sám jednoduše nestačil. Z muzejní společnosti se totiž připrav účastnila pouze část členů.⁷ Vsetín ostatně nakonec svou aktivitou zastínil zbytek valašských odborů (DOMLUVIL 1898a, s. 96). V jeho řadách se totiž soustředily, na rozdíl od kněží a učitelů z jiných odborů, přední osobnosti odborného i veřejného života. Jmenujme alespoň některé z nich: zemský poslanec a velkoobchodník Karel Bubela (1846–1908), stavitel Michal Urbánek (1849–1923), architekt a toho času Urbánkův spolupracovník Dušan S. Jurkovič (1868–1947), ředitel vsetínských škol a vlastivědný pracovník Matouš Václavěk (1842–1908) a Josef Válek (1871–1937), v té době student filozofie v Praze a hlavní prostředník mezi Valašskem a pražským centrem (ŠTIKA 1984, s. 45). Tedy značně schopný a cílevědomý kolektiv pracovníků. Vsetínští postavení valašskomeziříčských nakonec respektovali pouze „de honore“ a pracovali samostatně (ŠTIKA 1984, s. 45).

Důležitým aspektem příprav pražské výstavy byly rovněž výstavy místní, pořádané jednotlivými odbory. Jako první uspořádali krajevou výstavu Vsetínští v srpnu 1892,⁸ která dosáhla velkého úspěchu, následoval Rožnov, Frenštát i obce na hranicích

valašského regionu (Nový Jičín, Hranice, atd.). Zmiňované akce dosáhly v očích odborné veřejnosti pochvaly, opačně tomu bylo v případě Valašského Meziříčí. Tamní realizátoři se nedrželi schématu představení kraje a vystavili i nelidové předměty navíc ještě německého původu (ŠTIKA 1984, s. 46).⁹ Podle Domlivila však mělo jít pouze o menší výstavku připravenou ve spěchu při příležitosti sjezdu moravského učitelstva (ŠTIKA 1984, s. 46).¹⁰ Tato akce ukázala, že muzejní společnost je opět v krizi a k nadcházející pražské výstavě přistupuje lehkovážně. Valašskomeziříčský odbor nakonec vůči vsetínskému stále více ztrácel svou ústřední pozici, což vyvrcholilo 19. listopadu 1894, kdy se sešel instalační komitét. Do jeho čela byl zvolen Karel Bubela, který napříště svolal další schůzi na Vsetín (DOMLUVIL 1898a, s. 98; ŠTIKA 1984, s. 48). Tato situace se Domlivila zajisté dotkla, byť se Vsetínskými vycházel dobře a jejich zásluhy uznával.

Domlivilův přínos v přípravách na výstavu zůstal především v oblasti odborných záležitostí a sběratelství, jež mu byly nejbližší. Dbal na kvalitní a včasné plnění požadavků z Prahy a inicioval i vlastní akce (ŠTIKA 1984, s. 48). Bohužel většinou nenašly kýžený ohlas.

Nakonec i přes všechny strasti slavili Valaši na *Národopisné výstavě československé* velký úspěch a jejich expozice patřila k jedné z nejpovedenějších (KLUSÁČEK et al. 1896, s. 54; DOMLUVIL 1898a, s. 99). Přípravy na národopisnou výstavu pomohly zaktivizovat širokou odbornou i laickou veřejnost pro záchranu památek mizející lidové kultury. Mobilizovala rovněž vlastenecké citění obyvatel kraje a utvrdila jejich hrdost na příslušnost k valašské národopisné oblasti. V rovině muzea výstava znamenala důležitý moment v rozšíření stávajících sbírek zpětným navrácením předmětů i použitého výstavního fundusu. Bohužel se nenavrátila výjimečná sbírka výšivek (byla označovaná za nejkrásnější), nashromážděná dámským odborem, jež zůstala v Praze a byla jako cenný dar věnována Národopisnému muzeu (DOMLUVIL 1898a, s. 101; BALETKA 1984, s. 12). Výstava navíc pomohla postupně překonat dlouholetou krizi muzejního spolku.

Muzeum předně opět začalo komunikovat s veřejností. Bezmála po čtrnácti letech vyšlo druhé číslo *Sborníku Muzejní společnosti* a začaly se objevovat i příspěvky členů společnosti v místním tisku, například v *Novinách z pod Radhoště*: např. Domlivil (1901); Domlivil (1902); Domlivil (1903a, b, c); Redakce (1902a, b, c); Dorazil (1910) atd. Články nejčastěji obsahovaly výzvy k veřejnosti, aby muzeu poskytly podporu v jeho činnosti a zasílaly předměty k rozšíření jeho sbírek, jelikož by „*museum mohlo po čase se rozšířiti a podávati obraz též jiných krajů, čímž by zvláštnosti kraje tím více vynikly a ono stalo by se skutečně ústavem vzdělávacím a poučujícím.*“ (DOMLUVIL 1903a, s. 1) Pro potvrzení nutnosti akvizic muzeum zveřejňovalo seznamy dárců i s jednotlivými dary. Rozmnožování sbírek opět z velké části zůstalo na Domlivilovi, protože „*museum nemohlo mít placeného kustoda, také nikdo se nemohl a nechtěl obětovat a zkoumat a pořádat předměty donášené. Proto všechno zpravidla se octlo napřed v bytě Domlivilově.*“ (JEŘÁBEK 1984, s. 32–33) Sám se rovněž staral o to, co bude zařazeno do sbírek a co nikoli, a to i pomocí konzultací se znalci. Sběrná oblast byla pro muzeum, co se valašského regionu týče, téměř neomezená, jelikož nemělo ve svém působišti žádnou konkurenční instituci. Určité problémy se objevily až se vznikem Muzejního spolku v Rožnově v roce 1911, za nímž stáli sourozenci Jaroňkovi. Jejich hlavní myšlenka spočívala v záchraně dřevěných staveb

z rožnovského náměstí ve speciálním muzeu.¹¹ Sám Domlivil se zasadil z pozice konzervátora c. k. Centrální komise pro památkovou péči o zachování radnice, avšak byl proti jejímu umístění do muzea, protože podle něj mělo muzeum v přírodě reflektovat spíše „prostředí vesnice a nikoliv do jisté míry výlučnou exklusivní městskou architekturu,“ přičemž trval na přídomku „v přírodě“ v názvu muzea (JEŘÁBEK 1984, s. 33, 51). Domlivil nezměnil svůj postoj k rožnovskému spolku a vystoupil z něj. V reakci na to z valašskomeziříčského muzejního spolku část členů přešla do rožnovského.

Vraťme se ale nyní zpět do Valašského Meziříčí k muzejní společnosti, která kromě samotné sběratelské a odborné práce sledovala i cíle ryze praktické s přímým dopadem na místní obyvatelstvo. Od roku 1897 spolek soustředil pozornost na zdejší podomáckou výrobu, zvláště tradiční košíkářství, dýmkařství, křiváčkářství, krajkářství, zdobení perletí a další, i když v té době byl úpadek domácké produkce již jasně patrný a nezadržitelný. Tyto činnosti muzeum aktivně propagovalo a podporovalo ve snaze o zlepšení sociálního postavení obyvatel venkova (BALETKA 1984, s. 13). Hlavním představitelem těchto snah byl opět Domlivil, který se se svým romantickým zájmem o vše spojené s lidovou tradicí na přelomu století dostával do stále

Musejní spolek ve Valaš. Meziříčí k podpoře a povznesení valašské výroby výšivek, dýmek a předmětů perletí vykládaných postaral se o prodej těchto výrobků. — Některé předměty těchto druhů jsou již vyloženy ve výkladní skříní hotelu »Modrá hvězda«. Majitel hotelu p. Rudolf Půst pochopil úmysl musejního spolku a převzal prodej těchto upomínkových předmětů úplně nezištně, takže si je každý může koupit na památku své cesty krajem valašským za výrobní cenu. Do výkladní skříně přijímají se jen práce dobré. Výrobcům, kteří své výrobky roznášejí po Moravě a značnou část výtěžku své práce musí na cestách utratit, dána tak příležitost prodati své výrobky ve Val. Meziříčí.

Propagace tradičních valašských výrobků v místním tisku (1914); Zdroj Palacký 8, č. 29, s. 3. |

většího rozporu s kritickými názory současníků v otázce poslání muzea. Muzejní společnost ovšem nestála jen na práci Eduarda Domluvila, třebaže patřil k neaktivnějším. Je potřeba zmínit například Hermínu Němcovou, která se zasadila o zkvalitnění sbírky lidového vyšívání a krojů. Němcová svou funkci správkyně sbírky vykonávala v letech 1897–1914 (URBACHOVÁ 1984, s. 58). Jejím přičiněním vznikl první inventář sbírky *Knihla výšivek*, zaznamenávající stručně popis, provenienci, cenu (pokud byl předmět zakoupen). Podílela se na výběru vhodných artefaktů pro výstavy ve Vídni v letech 1905 a 1910 (REDAKCE 1907 a, s. 540–543), a kromě reprezentativních účelů dbala (stejně jako Domluvila) na zlepšení pracovních příležitostí místních vyšivaček. Přírodovědné sbírky spravoval na přelomu 19. a 20. století dr. Václav Dědina, pozdější profesor Karlovy univerzity.

Z pohledu organizačních byl důležitý rok 1897, kdy došlo k reorganizaci sbírkového fondu a vytvoření jednotlivých kategorií (přírodověda – zoologie, botanika a geologie; archeologie, numismatika, sbírka listin, sbírka uměleckoprůmyslová, knihovna a galerie rodáků). V roce 1903 pak bylo muzeum přesunuto z domu u Kosterků do třech místností, vyčleněných v budově městské radnice (BALETKA 1984, s. 13). Roku 1911 bylo vydáno poslední číslo *Sborníku Muzejní společnosti*, které jakoby opět předznamovalo dobu stagnace, zapříčiněnou vypuknutím první světové války.

Jaká ale byla vlastně role valašskomeziříčského muzejního spolku v prostředí maloměsta s velkými ambicemi? Nejprve zmiňme opět Aloise Mikyšku s jeho vizí nezakoupeného města s množstvím továren, zaměřenou na drobné živnostníky a inteligenci, opírající se o několik školských institucí. Zde je třeba podotknout, že jeho představa přežívá už téměř 150 let. Výrazným prvkem, který měl svým způsobem podpořit jeho koncepci, bylo muzeum. Založení muzea, popřípadě muzejní společnosti, se staly jedním z prostředků Mikyškovy politické reprezentace vůči společnosti.¹² Navíc samo muzeum už svým posláním zaměřeným na sbírání, ochranu a teauraci památek dokreslovalo překotné změny ve vývoji regionu na jedné straně a příkoří života vesnického lidu na straně druhé, čímž mohlo upomínat na Mikyškovy politické zásluhy na zlepšení socioekonomických podmínek zdejšího obyvatelstva. Politický rozměr založení muzea lze vyčíst ze sdělení syna Aloise Kaplana¹³ a jisté neznalosti problematiky ze strany Mikyšky. Muzeum mělo podle něj v prvopočátku (ještě před samotným založením) sestávat z přírodovědné sbírky a knihovny (KAŠPAROVÁ – BRABEC 1984, s. 86). Stejně tak by mohla politický aspekt podpořit dlouhodobá krize muzea a spolku po jejich zřízení, jež souvisela s neschopností vedení rozvíjet muzejní vizi.

Muzeum už od svých počátků posilovalo vztah k sounáležitosti zdejších obyvatel. Bylo jedním z míst, které utvářelo a upevňovalo z pohledu regionu lokální identitu, což bylo vyjádřeno i názvem instituce, která vystupovala jako Valašské muzeum ve Valašském Meziříčí. Tento aspekt pak v mnohém zesílila *Národopisná výstava Československá v Praze* (1895). Podobně jako v jiných oblastech se i zde v této souvislosti mobilizovala početná vrstva inteligence. Zdejší muzejní společnost v přípravách zaujala ústřední organizátorskou, sběratelskou a metodickou roli. Pasivitou svých činovníků však částečně o svou pozici přišla ve prospěch aktivnějšího vsetínského odboru, který byl složen z mnoha veřejně činných osob. Naopak ve Valašském Meziříčí se vše soustředilo okolo postavy kněze Eduarda Domluvila, případně Hermíny Němcové. Jejich osobní nasazení se proto nemohlo vyrovnat kvalitám členů vsetínského odboru. Muzeum se v odborné rovině prostřednictvím Domluvila a Josefa Válka podílelo

na vytvoření mapy Valašska s vymezením hranic a se záznamem etnografických údajů. Tím prakticky postavili lokalizaci Valašska, dodnes značně problematickou, na pevné základy. Národopisná výstava svými přípravami a úspěchem značně podpořila český patriotismus a emancipační snahy, které se šířily z pražského centra i na valašskou periferii. Nakonec i dualismus centra a periferie byl vnímán negativně, a to především z pohledu muzejních sbírek. Bohatá kolekce lidových výšivek, namísto navrácení zpět na Valašsko, poskytla cenný základ sbírek vznikajícího Národopisného muzea. V tomto případě se tak opět jednalo o tendenci nejčennější sbírkové kusy posílat do centrální instituce. Předměty, jež se z Prahy na Valašsko vrátily, vedly k posílení sbírkového fondu místního muzea.

Národopisná výstava přispěla k probuzení z letargie a živoření musejního spolku a na čas pomohla k aktivizaci jejích členů. Zde je potřeba zmínit například dámský odbor, který byl velice aktivní při sbírání lidového textilu a výšivek (DOMLUVIL 1898a, s. 95). Jeho prostřednictvím se projevil ženský element spolku, do té doby stojící spíše ve stínu svých mužských protějšků. Muzeum spolu se spolkem tak bylo jedním z mála míst, kde se mohly ženy realizovat.

Muzeum ve Valašském Meziříčí se stalo rovněž významnou badatelskou základnou, která odborníky soustředila do musejního spolku. V něm kromě nich našli své místo taktéž další zájemci z řad valašského lidu, naklonění muzejní a vlastivědné ideji.¹⁴ Spolek byl zároveň prestižní organizací. Díky členským schůzím se mohly setkat nejrozmanitější vrstvy společnosti od předních zemských politiků až po manželky či učitele ze vzdálených vesnic. Výstupy z odborné činnosti členů pak byly zveřejňovány ve *Sborníku musejní společnosti*. Sborník přinášel zejména příspěvky týkající se regionální historie, národopisu a přírodovědy. Mimoto úspěšnost jeho vydávání odrážela krize muzea. Před první světovou válkou vyšlo pouze 14 čísel, z toho první v roce 1884 a zbylé pak v období 1897–1911. Sborník měl nepochybně velké ambice v šíření vlasteneckého povědomí souvisejícího s ochranou památek a poznáním historických i přírodních poměrů v kraji. Bohužel nízká aktivita členů spolku mu příliš nepomáhala.

Valašskomeziříčské muzeum plnilo také roli instituce vzdělávací a poznávací, čímž rozšířilo zdejší nabídku vzdělávání, a to i mimoškolního. Na veřejnost kromě expozičních prostor, do nichž byl přístup zdarma (REDAKCE 1905, s. 4), čímž zaručovalo otevřenost pro všechny sociální vrstvy obyvatelstva, působilo přednáškami členů spolku i pořádáním výstav: např. Domlivil (1900). Muzeum propagovalo své expozice a sbírky (i dárce) v místním tisku. Dočteme se tak o nutnosti školních muzejních exkurzí, protože „mládež sezná, co vše ve sbírkách musejních se chová, obohatí své vědomosti, zároveň vzbudí se v mládeži zájem o historii domoviny.“ (REDAKCE 1902c, s. 3) Představitelé muzea proto nepodceňovali možnost budoucích dárců sbírkových předmětů. Muzeum mělo zároveň posílit vztah nejširších vrstev k dědictví minulosti, a tak napomoci k zabránění ničení kulturního dědictví (hmotného i duchovního). K tomu měla veřejnost přístupnou taktéž knihovnu se zhruba dvanácti sty svazky rozličných žánrů. V rámci muzejní prezentace se v muzeu vystavovaly předměty manifestující vždy platné hodnoty jako listiny, mince, staré knihy, zbraně nebo přírodniny. V úplném závěru devadesátých let už jde vidět posun k dokumentaci současnosti, kdy jsou představovány kroje, výšivky nebo předměty průmyslového charakteru (MEZIŘÍČSKÝ 1899c, s. 2). Na tomto místě je potřeba zmínit, že uměleckoprůmyslové

a technologické sbírky, k nimž měla přístup rovněž široká veřejnost, shromažďovala také místní odborná škola pro zpracování dřeva (MATYÁŠ 2014, s. 29–30). A právě její odborný učitel, sochař (řezbář) Alois Balán (1863–1949) byl dlouholetým správcem obdobné sbírky v muzeu.¹⁵ Na odborné škole vznikala od počátku 20. století „konkurenční sbírka“ výšivek pod vedením architekta Emanuela Pelanta. Její poslání bylo ovšem zaměřeno na čistě studijní účely, jakožto zdroj inspirace při tvorbě národního ornamentu (MATYÁŠ 2014, s. 65). Samo muzeum a odborná škola spolupracovaly v zapůjčování předmětů (MATYÁŠ 2014, s. 65). Muzeum tak z určitého pohledu figurovalo jako vítaný doplněk výuky nejen místních škol, ale i těch z blízkého a vzdáleného okolí.

Díky svým představitelům, především Eduardu Domlivilovi, na sebe muzeum a muzejní spolek vzal poměrně netradiční poslání. Aktivně totiž propagoval podomáckou výrobu s jejími místně specifickými zástupci. Do centra pozornosti se dostaly hlavně obory křiváčkářství, vyšívání, košíkářství, dýmkařství, krajkářství, zdobení perletí a další. Tato musejní aktivita vycházela z Domlivilovy snahy o zlepšení životní situace venkovského obyvatelstva. Její úspěšnost však byla značně diskutabilní a zpátečnická.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že muzeum ve Valašském Meziříčí na sebe vzalo roli jakéhosi prostředníka v životě komunity v celém kontextu regionu. Pro některé členy spolku bylo možností politického zviditelnění a reflektovalo rovněž vlastenecké snahy národa. Primárně ale muzeum a jeho spolek zprostředkoval vzdělávací a osvětové aktivity. K těm se družila i funkce monumentická, jelikož sama muzejní společnost se zasadila o ochranu soch z krásenského náměstí, rožnovské radnice či jiných památek in situ. Z odborného hlediska přispěla k poznání dějin i přírodních poměrů Valašska, které široké veřejnosti sdělovala pomocí *Sborníku Musejní společnosti*. Muzeum i spolek okolo něj z tohoto pohledu nabyly charakteru určitého integračního prvku, odrážejícího zdejší poměry, kdy k funkci muzea navíc přistupuje zájem o zlepšení životních podmínek zvláště venkovského obyvatelstva. Avšak ani taková instituce jako muzeum a jeho spolek se neobešla bez problémů a krizí, což bylo v místních podmínkách pravděpodobně způsobeno úzkým okruhem lidí, kteří se podíleli na jeho reálném fungování, ačkoliv mělo poměrně silnou členskou základnu. Někteří z představitelů muzejní společnosti však vznešenost poslání instituce, poťazmo celého města, hodnotili skepticky. Jednatel spolku Jan Petrus (1863–1906) k tomu napsal: „14 let spala Musejní společnost spánkem spravedlivých... Sami pyšně Meziříčí přejmenovali jsme Valašské Atheny, chtějíce ukázati, že tu střed vědeckého snažení, ale jen nádherným rouchem, jménem, přioděli jsme tuto svoji duševní slabost.“ (BALETKA 1984, s. 11)

Do sbírek muzea se taktéž promítly i osudy a zájmy (nejen) zdejších obyvatel, kteří darovali věci ze svých domácností a sbírek nebo ze svých zahraničních cest a pobytů. Muzejní fondy tak vypovídají mnoho o tehdejších aktivitách obyvatel kraje, čímž se muzeum reprezentuje jako významné místo paměti, jehož posláním je skrze muzejní předměty minulosti promlouvat k lidem současnosti.

Prameny:

Národní archiv Praha (NA), fond Památkový úřad Vídeň, kart. 98, inv. č. 1889, č. spisu 1497.

Literatura:

BALETKA, L. 1984: *Musejní společnost ve Valašském Meziříčí 1884–1984*. In: *100 let muzea ve Valašském Meziříčí 1884–1984*, s. 6–27. Vsetín.

BALETKA, L. 2003: *JUDr. Alois Mikyška (1831–1903). Po stopách velké kariéry*. Vsetín.

BENEŠ, J. 1965: *Národopisná výstava československá 1895 a regionální muzea*. *Muzejní a vlastivědná práce* 3, s. 80–87.

ČERNOCKÝ, F. J. 1900: *Sepisujeme památnosti obce*. In: *Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí*, č. 5–6, s. 230–231.

DEMEL, J. – PASTORČÁK, J. 1994: *Almanach u příležitosti 120. výročí vzniku odborného školství na Valašsku: Střední průmyslová škola stavební Valašské Meziříčí*. Valašské Meziříčí.

DOMLUVIL, E. 1898: *Zpráva o činnosti na Valašsku pro Národopisnou výstavu československou*. In: *Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí*, č. 2, s. 94–101.

DOMLUVIL, E. 1900: *O první výstavě ovoce ve Val. Meziříčí*. In: *Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí*, č. 7–8, s. 276–280.

DOMLUVIL, E. 1901: *Vzácné uznání činnosti naší muzejní společnosti*. *Noviny z pod Radhoště* 3, č. 38, s. 1.

DOMLUVIL, E. 1902: *Předměty mus. společnosti v roce 1902 darované*. *Noviny z pod Radhoště* 4, č. 48, s. 2.

DOMLUVIL, E. 1903a: *Všímejte sobě našeho muzejního spolku a podporujeme snahy jeho*. *Noviny z pod Radhoště* 5, č. 4, s. 1.

DOMLUVIL, E. 1903b: *Dary muzejním sbírkám poskytnuté*. *Noviny z pod Radhoště* 5, č. 4, s. 2.

DOMLUVIL, E. 1903c: *Všímejte si našeho muzejního spolku a podporujeme snahy jeho*. *Noviny z pod Radhoště* 5, č. 5, s. 1.

DORAZIL, J. 1910: *Musejní společnost*. *Noviny z pod Radhoště* 12, č. 29, s. 3.

JARONĚK, B. 1924: *Vzpomínky na školu. Drobné umění: revue pro umělecký průmysl, lidové umění a hračky* 5, s. 142–146.

JEŘÁBEK, R. 1984: *Osobnost a dílo Eduarda Domluvila (1846–1921)*. In: *100 let muzea ve Valašském Meziříčí 1884–1984*, s. 28–39. Vsetín.

KAŠPAROVÁ, M. – BRABEC, L. 1984: *Vývoj přírodovědných sbírek*. In: *100 let muzea ve Valašském Meziříčí 1884–1984*, s. 86–91. Vsetín.

KMENT, Z. 2008: *Kulturní a společenský rozvoj Valašského Meziříčí v letech 1853 až 1948*. Valašské Meziříčí.

KLUSÁČEK, K. L. – KOVÁŘ, E. – NIEDERLE, L. – SCHLAFFER, F. – ŠUBERT, F. A. 1896: *Národopisná výstava československá v Praze 1895*. Praha.

MATYÁŠ, J. 2014: *Státní odborná škola pro zpracování dřeva Valašské Meziříčí do roku 1938 v kontextu soudobého uměleckého vývoje: diplomová práce*. Opava: Slezská univerzita, Fakulta filozoficko-přírodovědecká.

NOVÁK, J. V. (1884): *Několik slov o starožitnostech*. In: *Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí*, č. 1, s. 15–17.

REDAKCE 1884a: Stanovy muzejní společnosti ve Val. Meziříčí. In: Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí, č. 1, s. 45–47.

REDAKCE 1884b: Zprávy o muzejní společnosti. In: Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí, č. 1, s. 47–49.

REDAKCE 1902a: Dar muzejním našim sbírkám. Noviny z pod Radhoště 4, č. 16, s. 4.

REDAKCE 1902b: Seznam darů. Noviny z pod Radhoště 4, č. 24, s. 3.

REDAKCE 1902c: Hromadné návštěvy valašského musea. Noviny z pod Radhoště 4, č. 25, s. 3.

REDAKCE 1905: Musejní sbírky. Noviny z pod Radhoště 7, č. 30, s. 4.

REDAKCE 1907: Úspěchy naše z výstavy výšivek ve Vídni r. 1905. Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí, č. 13, s. 540–543.

ŠOPÁK, P. ed. 2012: Muzejní fenomén v období pozdního osvícenství a romantismu (1800–1850). In: Vademecum muzeologie, s. 64–70. Opava.

ŠTIKA, J. 1984: Valašsko a Národopisná výstava československá. In: 100 let muzea ve Valašském Meziříčí 1884–1984, s. 40–55. Vsetín.

URBACHOVÁ, E. 1984: Lidový textil ve sbírkách muzea. In: 100 let muzea ve Valašském Meziříčí 1884–1984, s. 57–64. Vsetín.

VÁCHA, Z. 2013: Kostel sv. Trojice ve Valašském Meziříčí. Poznámky k dramatickým okamžikům v novějších dějinách stavby na základě archivních pramenů brněnského pracoviště Národního památkového ústavu. – In: Ingredere hospes: Sborník Národního památkového ústavu územní odborné pracoviště v Kroměříži 6, s. 107–114. Kroměříž.

Poznámky:

- ¹ Poslanci mu přezdívali „Vévoda z Mezopotámie“ s odkazem na soutok Vsetínské a Rožnovské Bečvy.
- ² Vznikla postátněním dílen Rudolfa Schlattauera (1861–1915), které byly do Valašského Meziříčí přemístěny z blízké obce Zašové v roce 1908.
- ³ Město mělo v době vzniku muzejní společnosti zhruba 3328 obyvatel, z nichž se pouze 410 hlásilo k německé národnosti. Obdobně na tom bylo i sousední Krásno s 2106 obyvateli, z toho 227 německé národnosti (BALETKA 1984, s. 6).
- ⁴ Podle vzpomínek architekta Emanuela Pelanta (1871–1954) byl Rosmaěl znám jako „tuhý Němec.“ (DEMEL – PASTORČÁK 1994, s. 27). Obdobně vzpomíná i Bohumír Jaroněk (1866–1933), který doplatil na užívání českých architektonických termínů dle Miroslava Tyrše (1832–1884). Kamenem úrazu po počáteční toleranci k českým výrazům se staly slova krakorec a krokvice, kdy Rosmaěl reagoval značně popuzen slovy: „To jste jistě vy, Jaroňku, který tady zavádí takové novoty; popisovat se bude německy, česky to v životě nikdy potřebovat nebudete!“ (JARONĚK 1924, s. 144–145).
- ⁵ „Co však máme říci o svém nejposvátnějším a nejdražším po předcích dědictví, o jazyce materském, jenž nám nejvýmluvnějším je svědectvím prastaré jejich vzdělanosti! Tenť se uchýlil ve své původní čistotě a rylosti do úbočí a raztok horských, tam zaznívá v nízkých chatrčích z úst prostého lidu venkovského dosud v podobě své dávné, dechem cizoty nezkalené... Tím vážnější tedy povinností pečovati o to, aby památky dosavadní se zachovaly; vždyť právě v jazyku ráz a povaha každého národu nejzřetelněji se jeví, prastaré zkazky a podání národní, písňe lidové chovají, jak badání jazykozpytná ukazují, často i v jednotlivých, na pohled nepatrných slovech historické poklady takové ceny, že jí člověk nezaspěčený ani zdaleka netuší. Kolik tedy se ztratilo bez prospěchu dobrých slov z jazyka našeho, o tolik drahokamů ochuzeni jsme ve svém dědictví

po předcích. Vždyť slovo každé, jakmile vysloveno, ihned zase prchá, neopakují-li ho druhá i třetí ústa... I v té příčině tedy o mnoho ještě zbývá nám pečovati a se starati, chceme-li toho dědictví, aspoň pokud lze, neporušeného potomkům se dochovati. Než nejen dějepisných a jazykových památek starožitných, nýbrž i památek, které zvláště jadrně vyličují povahu krajo-
vou, dlužno šetřiti a je také seznávatí..." (NOVÁK 1884, s. 16–17).

- ⁶ Představovala stavbu v duchu lidové architektury, v níž byly umístěny různorodé národopisné sbírky.
- ⁷ Dámský odbor výstavy byl ve skutečnosti odborem místního Sokola (BALETKA 1984, s. 10).
- ⁸ Umělecká a valašská národopisná výstava na Vsetíně, jak se tato akce nazývala, se uskutečnila ve dnech 14.–28. srpna.
- ⁹ Výstavku samotnou inicioval dámský odbor (DOMLUVIL 1898a, s. 96).
- ¹⁰ Vystaveny byly i věci nelidové a mělo být ukázáno, jak „naše města ještě do nedávna ve vleku byla vlívu cizího.“ (DOMLUVIL 1898a, s. 96).
- ¹¹ Svým způsobem jde o myšlenku navazující na stavební koncepci valašské osady, představené na národopisné výstavě.
- ¹² Mikyškův zájem o památky zasáhl i do situace okolo možného zbourání polodřevěného kostela sv. Trojice ve Valašském Meziříčí, pro který z pozice starosty města v roce 1892 vyčlenil peníze na obnovu. Opět můžeme spekulovat, zda šlo spíše o politickou motivaci, jelikož dění kolem této památky bylo probíráno jak v odborných, tak i laických kruzích veřejnosti, nebo jeho osobní zájem, pramenící z tehdejšího nadšení pro lidovou kulturu a stavitelství (k němuž byl tehdy kostel řazen) před Národopisnou výstavou československou v Praze (1895) a s tím související zachování této památky pro budoucí generace (NA, Památkový úřad Vídeň, kart. 98, inv. č. 1889, č. spisu 1497, 1892; VÁCHA 2013, s. 109).
- ¹³ „Já alespoň jsem přesvědčen, že již založení jeho (musejního spolku - pozn. autora) nestalo se z lásky k vědě a užší naší vlasti, nýbrž k rozmnožení renomé jisté osobnosti, a když se poznalo, že tichá práce jen po usilovném namáhání vede k onomu cíli, bylo museum od svého „otce“ zrovna tak opuštěno, jako mnohá jiná myšlenka.“ (BALETKA 1984, s. 10).
- ¹⁴ K zapojení veřejnosti do ochrany a soupisu památek všeho druhu nabádali členové společnosti i na stránkách Sborníku, v němž otiskli návod jak na to s přehledem důležitých zájmových kategorií, např. Černocký (1900).
- ¹⁵ Viz příslušné oddíly věnující se stavu sbírek ve Sborníku muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí 1884–1911.

